

Kampen om arkivarens sjel

Historieforskningen og arkivvitenskapen – fra partnerskap til kløft

The struggle for the archivist's soul

History research and archival science – from partnership to the archival divide

Lars Christian Jenssen

Førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning (ILU), Fagenheten for arkiv, samlings- og dokumentasjonsforvaltning, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet NTNU

Dr.art., 2002

lars.c.jenssen@ntnu.no

Svein Carstens

Professor ved Institutt for lærerutdanning (ILU), Fagenheten for arkiv, samlings- og dokumentasjonsforvaltning, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet NTNU

Dr. art., 2006

svein.carstens@ntnu.no

Sammendrag

Hensikten med denne artikkelen er fra et arkivvitenskapelig ståsted å kommentere spørsmål om hvordan forholdet i dag er mellom historievitenskapen og arkivvitenskapen. Bakgrunnen ligger særlig i de markante endringene som har skjedd i forståelsen av og rammene for arkiv og arkivvitenskap gjennom siste del av forrige århundre og frem til i dag. Generelt kan en si at historievitenskapen har fjernet seg fra arkivvitenskapen, mens det parallelt har pågått en tilnærming mellom samfunnsvitenskapene mer allment og arkiv og arkivvitenskap. Når det som lenge i norsk sammenheng var «arkivfag», i dag omtales som arkivvitenskap, er noe av bakgrunnen nettopp de store endringene på feltet i de siste tiårene.

Begrepet «arkivvitenskap» har lengre tradisjoner i andre land og på andre språk enn i Norge. Science-forståelsen må imidlertid også sies å ha bredt om seg og blitt alminneliggjort også i disse andre landene fra siste del av forrige århundre. Det er tale om en i faglig sammenheng bred trend som springer ut av fundamentale og dyptgripende endringer både teknologisk og i vitenskapen. Sentrale elementer er den økte distansen mellom arkiv- og historieforskningen kombinert med andre vitenskapers økte interesse for arkiv som fenomen, oppbruddet fra positivismen og det postmoderne gjennomslag, digitalisering og internasjonalisering. I norsk og internasjonal sammenheng er det også tale om et arkivvitenskapelig paradigmeskifte.

Nøkkelord

Arkivvitenskap, dokumentasjonsforvaltning, postmodernisme, digitalisering, paradigmeskifter

Abstract

The purpose of this paper is to comment on questions about the relationship between archival science and the science of history from an archival point of view. The background is the marked changes that have taken place in the understanding and framework of archives and archival science from the latter part of the 20th century up to the present. One may say that historians and the science of history have turned away from archival science. At the same time, the social sciences more generally and archival science have drawn closer. The substitution of the somewhat more modest Norwegian term «arkivfag» with «archival science» takes these major changes as its background.

The term «archival science» has longer traditions in other countries and in other languages than it does in Norway. The shared understanding of archival knowledge as a science must, however, also be said to have become more commonplace in these other countries from the latter part of the last century. This is a broad development deeply rooted in fundamental changes in society and science. Key elements are the increased distance between archival and history research combined with other sciences' increased interest in archives as a phenomenon, the breakaway from positivism and the postmodern breakthrough, digitization and internationalization. In a Norwegian and international context, one may say that there has been a paradigm shift in archival science.

Keywords

Archival science, records management, postmodernism, digitalization, paradigmatic change

Innledning

Den 14. april 2004 publiserte den da snart avtroppende riksarkivar John Herstad (riksarkivar 1982–2006) en kronikk i *Dagbladet* i anledning av at det var 100 år siden det statlige Arkiverket ble opprettet.¹ Hans hovedanliggende var å fremføre et angrep på det han oppfattet som et bevisst forsøk på å underminere de tradisjonelle etiske prinsippene som hadde styrt utøvelsen av arkivaryrket siden 1800-tallet. Konkret dreide det seg om den pågående diskusjonen om arkivarens rolle som historieforteller og aktør. Temaet var blant annet aktualisert av nye politiske styringssignaler til arkivsektoren. Dette var en debatt som på det tidspunktet hadde pågått ganske lenge i nasjonale som internasjonale faglige fora.

Herstad hevdet i kronikken at arkivsektoren måtte motsette seg fremstøtene for å få arkivinstitusjonene og deres medarbeidere engasjert i arkivformidling. Slik Herstad så det, måtte bevaring av arkiv fortsatt være den fremste oppgaven for arkivdepotene og medarbeiderne her:

Arkivinstitusjonene har tradisjonelt aldri hatt aktiv formidling som sin hovedoppgave. [...] rollen som historieforteller (har) tradisjonelt vært utført ved stedfortreder, nemlig gjennom den profesjonelle historieforskeren ved universitetene, og senere også gjennom lokalhistoriske og andre miljøer.²

Og slik burde det etter tidligere historieprofessor i Tromsø John Herstads oppfatning fortsatt være. I motsatt fall fryktet han at depotinstitusjonenes renommé og troverdighet som forvaltere av historiske arkiv kom til å stå i fare: «Hensynet til den nødvendige tillit legger restriksjoner på hvilken rolle arkivinstitusjoner flest kan ha eller påta seg, hvilke aktiviteter de kan stå for, hvordan de kan administreres og styres.»³

Knappt en uke etter at Herstads kronikk sto på trykk i *Dagbladet*, åpnet Bergen byarkiv en nettutstilling om eksplosjonsulykken på havnen i Bergen 20. april 1944. Da eksploderte det nederlandske ammunisjonsskipet ST Voorbode ved en av kaiene i byen. 160 mennesker mistet livet, og over 5000 ble såret. I tillegg ble 4536 byboere husløse. I arbeidet med utstillingen tok Bergen byarkiv det som har vært kalt en «aktørpreget» rolle. Byarkivet gikk i dialog med de menneskene som var blitt evakuert på grunn av eksplosjonen, og publiserte deres historier sammen med de tradisjonelle arkivkildene. I stedet for å være forvaltningens, les kommunens, arkiv fremsto Byarkivet nå i en ny rolle: som hele byens arkiv, ikke bare forvaltningens, og som aktiv medskaper i fortellingen om det som skjedde i 1944.⁴

1. Arkiverket ble formelt etablert i 1904, da Riksarkivaren ble øverste leder også for stiftsarkivene i Bergen og Trondheim, i tillegg til Riksarkivet.

2. Herstad 2004.

3. Herstad 2004.

4. Jf. Valderhaug 2007.

Herstads forsvar for de teoretiske posisjonene som historisk hadde styrt utformingen av arkivenes og arkivarenes rolle i Norge, representerer sannsynligvis et av de siste autoritative offentlige forsvar i Norge for det som av mange i arkivsektoren ble og blir betraktet som en antikvert posisjon. Rammene for arkivinstitusjonene og arkivarprofesjonens yrkesutøvelse hadde i 2004 i lengre tid vært under press nasjonalt så vel som internasjonalt og var nå åpenbart på vikende front.

Da Inga Bolstad ble utnevnt av Kulturdepartementet til Norges første kvinnelige riksarkivar i 2014, ble primær oppgaven å reorganisere etaten på en gjennomgripende måte. Rammen var nå en sterkere og mer markert *new public management*-drevet arkiv- og kulturpolitikk som samtidig innebar noen vesentlige nye trekk: For det første signalet om at det ikke lenger var aktuelt å rekruttere historieutdannede til fagstillinger i Arkivverket,⁵ for det andre arbeid for å redusere statsarkivenes rolle som selvstendige regionale arkivinstitusjoner i Norge, og for det tredje en presisering av Arkivverkets oppgave i retning av å fungere som støttefunksjon for forvaltningens arkivarbeid.

Diskusjonene i arkivmiljøet i 2004 og omorganiseringen av Arkivverket ti år senere er uttrykk for avgjørende forskyvninger i det teoretiske fundamentet for arkivvitenskapen. De representerer også et oppbrudd fra de styrende prinsippene i den norske arkivdiskursen siden etableringen av Riksarkivet i 1817.

I artikkelen skal denne forskyvningen i det teoretiske grunnlaget for arkivvitenskapen beskrives og forklares. Sentralt står det å diskutere hvordan arkivfaget har utviklet seg som en selvstendig, vitenskapelig disiplin fra siste del av forrige århundre. Det er oppstått en kløft mot historiefaget, delvis som resultat av digitaliseringen og det postmoderne skiftet. Vi argumenterer for at denne utviklingen har ledet til et mer omfattende paradigmeskifte i arkivvitenskapen og bidratt til at disiplinen i dag fremstår som et selvstendig samfunnsvitenskapelig fag.

Norsk arkivpraksis og teori – proveniensprinsippet

Norsk arkivpraksis har tradisjonelt vært pragmatisk og bare i liten grad eksplisitt teoretisk fundert. Den har også vært tilsynelatende stabil over tid. Fra Riksarkivet ble etablert på Akershus i 1817, og igjennom den perioden det var organisert som et kontor i Kirkedepartementet (1840–1875) og helt frem til århundreskiftet, søkte man å ordne arkivdokumentene etter pertinens i overensstemmelse med det som var vanlig europeisk praksis.⁶ Kunnskapen om verden skulle samles og inndeles i klasser og serier etter juridiske, politiske og administrative eller vitenskapelige begreper som kjemi, zoologi, botanikk eller astronomi.⁷

Pertinensprinsippet korresponderte i mangt med opplysningstidens hierarkiske taksonomier slik vi kjenner dem fra botanikken og biologien. Historiefaglig korresponderte pertinensprinsippet med universalhistoriens storstilte forsøk på å skape orden i historien om verden som et hele, og på å fange det universelle gjennom sammenstillinger av det konkrete, ordnet i tid.⁸ Denne formen for historieskriving siktet mot å etablere en høyere form av historisk vitenskap. Universalhistorien var også og ikke minst en pedagogisk bestrebelse, der fremstillingsteknikken var utformet spesielt for å gjøre det mulig å huske stoffet. Den tyske universalhistorien, som sto sterkt, utmerket seg da også ved bruk av tabeller.

5. Veimo 2018.

6. Svendsen 2017: 234.

7. Duchein 1983: 65 f.; jf. Marthinsen 2012: 35 f.

8. Jf. Sandmo 2015: 116.

Praktisk og faglig representerte denne måten å ordne arkiv på vesentlige utfordringer. Den forutsatte et minutiøst arbeid der hvert dokument skulle beskrives nøyere og legges til en samling organisert etter et særskilt fenomen, som tema, sted, person eller familie, eller etter problemstillinger og vitenskapsdisiplin. De arkivarene som i første halvdel av 1800-tallet prøvde å samle dokumenter på denne måten, rakk vel egentlig aldri å komme på høyden i forhold til den stadig økende dokumentmengden.⁹

Proveniensprinsippet oppsto i 1800-tallets europeiske arkivlandskap som en reaksjon på utfordringene den store mengden arkiv representerte. Prinsippet foreskrev at arkivene fra forvaltningsorganer og andre arkivskapere ikke skulle sammenblandes etter overføring til depotinstitusjon, men beholdes adskilt som de var blitt overført – ordnet etter arkivskaper.¹⁰ Et sekundært prinsipp om «respekt for opprinnelig orden» oppsto parallelt. Det ble identifisert som «Registraturprinzip» omkring 1880: Arkivsamlinger som ble overført til depotene, skulle ikke lenger brytes opp og gis en ny indre orden, for eksempel inndeling etter tema. Begrunnelsen lå i praktiske hensyn, men hadde også et sterkt mentalitetshistorisk innslag, bygd på en ny forståelse av hva arkiv var og skulle være.¹¹

Det er gjerne proveniensprinsippets praktiske side som har fått bredest omtale. Det ble systematisk forklart i en håndbok utgitt i 1898 – *Handleiding voor het Ordenen en Beschrijven van Archieven*. Den var skrevet av de tre nederlenderne arkivar Samuel Muller (1848–1922), arkivar Johan Adriaan Feith (1858–1913) og historieprofessor Robert Fruin (1823–1899).¹² Håndboken kom i tysk utgave i 1905, italiensk i 1908, fransk i 1910 og engelsk i 1920.¹³ Tenkningen i den var ikke ny, men kunne spores tilbake til sent 1700-tall og begynnelsen av 1800-tallet i flere europeiske land. Likevel behandlet den spørsmålet om ordning av arkiv med en ny type klarhet: Arkivaren i depotinstitusjonen hadde plikt til å respektere sammenhengen mellom dokumentene og aktiviteten som produserte dem.¹⁴

Proveniensprinsippets teoretiske sider var flere. For det første kom en holistisk forståelse, det syn at arkivene ga så mye mer informasjon når de ble beholdt samlet; den opprinnelige sammenhengen mellom dokumenter og mellom arkivstykker var i seg selv opplysende. Det er gestalt-tenkningens maksime at en skog er mer enn summen av enkelttrær. En annen og beslektet side var egenskapen å være urørt. Med proveniensprinsippet som dogme kunne arkiv overføres til depotinstitusjonene som samlede enheter nettopp bevart i den ordning de hadde fått av arkivskaper under arkivdanningsprosessen. I arkivene fant man historiske forløp akkurat som da historien ble skapt. Synet finner vi igjen hos den britiske arkivar og senere leder («deputy keeper») ved Public Record Office Hilary Jenkinsons (1882–1961) beskrivelse av arkivene som «naturlige» – dokumenter samlet som sedimentære bergarter.¹⁵

Proveniensprinsippet passet som hånd i hanske med vitenskapsidealet under positivismen: Vitenskapen skulle være nøytral og fremme «det positive» i betydningen det virkelige, det nyttige, det sikre, det presise og nødvendige. Den kjente tyske historiker Leopold von Ranke (1795–1886) talte som kjent om å skrive historien som den virkelig var.¹⁶ Arkivene representerte en type jomfruelig mark; verdien lå nettopp i at arkivene var urørt og hadde vært det siden de var blitt avlevert til arkivinstitusjonen eller depotet fra arkivskaper.¹⁷

9. Taylor 2015: 281; Svendsen 2017: 234.

10. Nesmith 2015: 284 ff.; jf. Duchein 1992: 19.

11. Galloway 2015: 291 ff.

12. Muller, Feith & Fruin 1898.

13. Muller, Feith & Fruin 2003: xvi–xviii.

14. Blouin & Rosenberg 2011: 30; Horsman 1994: 51.

15. Jf. Duranti 1994: 334 f.

16. Jf. Eskildsen 2019: 257.

17. Cook 2009: 506, republisert som Cook 2011: 608; jf. Blouin & Rosenberg 2011: 24 f.

I lys av utviklingen av den historiefaglige metode, og særlig kildekritikken, syntes proveniensprinsippet også mer tilfredsstillende enn ordningen av arkiv etter pertinens, der dokumentene jo ble tatt ut av sin opprinnelige kontekst og bevart som enkeltobjekt, og der den opprinnelige konteksten dokumentene inngikk i, ble mindre synlig eller til og med forsvant. I den praksisnære norske arkivvirkeligheten tok det likevel tid å få aksept for og innarbeidet det nye teoremet.

Da riksarkivar Kristian Koren (1863–1938) den 25. og 26. juli 1919 inspiserte det nyopprettede Statsarkivet på Hamar, ble han klar over at statsarkivar Fredrik Scheel (1886–1932) hadde begynt å stille opp arkivene som hadde kommet inn, etter pertinensprinsippet. I dagboken skriver Scheel:

[...] hadde jeg inspeksjon av Riksarkivaren. Var motstander av alfabetiske [sic] opstilling, vilde ha hver embedsmand samlet i all fall i amtsarkivene. Først i sorenskriverarkivene 1 tingbok [sic], så tilsvarende (samtidige) ekstrarettsspr., åstedspr. o lign. – Personregistrene ved siden av den pantebok de hørte til.¹⁸

Scheel hadde da han tiltrådte som første statsarkivar ved Statsarkivet på Hamar i 1917, vært ansatt i Riksarkivet som amanuensis siden 1915. Til tross for det hadde han altså ikke internalisert de faglige endringene som brøt gjennom i andre europeiske land fra slutten av 1800-tallet, og som kom til uttrykk i den nederlandske håndboken fra 1898. Ifølge det Scheel skriver i dagboken, var heller ikke riksarkivar Koren på dette tidspunktet selv konsekvent i sin holdning til proveniensprinsippet. Han insisterte ifølge Scheel bare på at det skulle følges på enkelte områder.

Innføringen av proveniensprinsippet skjedde senere i Norge og ved Riksarkivet enn i mange andre europeiske land. Historiker Åsmund Svendsen har beskrevet innføringen som en standardiseringsprosess i tiden fra Kristian Koren ble utnevnt til riksarkivar i 1913, og helt frem til begynnelsen av 1930-årene. «I løpet av denne tiden tok arkivarene og arkivinstitusjonen eksplisitt avstand fra de eldre idealene for hvordan arkiv skulle ordnes, og sluttet seg til den nye metodikken.»¹⁹ Årsakene til den senere anerkjennelsen i Norge lå ifølge Svendsen i Riksarkivets relativt svake ledelse i tiårene før Koren, kombinert med et fokus på praktisk oppgaveløsning.

Arkivene og historieforskningen

Arkivenes betydning for historieforskningen ble utviklet i kjølvannet av den franske revolusjon 1789–1799, og tilgangen på historiske arkiv skulle komme til å øke dramatisk utover på 1800-tallet. Mange av *l'ancien régimes* arkiv ble riktignok angrepet og ødelagt av sinte folkemengder under og etter omveltningene i 1789. Aksjonene er beskrevet som «katarsispregete hevnader» og «rituelle renselser for den allmenne offentlighet», der målet var å utradere det man så som symboler på undertrykkelse og maktmisbruk.²⁰ I rasingen av det gamle regimes arkiv fantes det imidlertid også ønsker om å etablere nye arkiv.

Den nye grunnlovgivende nasjonalforsamlingen som ble etablert i Frankrike i juni 1789, opprettet et fransk nasjonalarkiv i 1790. Den 25. juli 1794 vedtok forsamlingen et dekret

18. Sandberg 1987: 46.

19. Svendsen 2017: 239 f.

20. Posner 1940: 162; Cunningham 2005: 28 f. Oversatt her etter Cunningham.

om å innlemme de gjenværende arkivene etter *l'ancien régime* som historiske dokumenter, adskilt fra det samtidige kildematerialet – de ikke-avsluttede, aktive arkivene i tradisjonell norsk arkivspråkbruk. Et bredt utvalg historiske arkiv ble snart brakt under nasjonalarkivets kontroll. Det kom blant annet fra medlemmene av kongefamilien og fra kirken og ble inntatt i det nye franske nasjonalarkivet som materiale etter utdaterte og ikke-fungerende organer. Disse arkivene fikk betydning bare som historiske arkiv, og materialets autoritet som historiske dokumenter kom til å bli styrket av at de nettopp var blitt brakt under denne nye myndigheten. Professor i arkivvitenskap ved University of British Columbia, Luciana Duranti, har beskrevet denne juli-dagen i 1794 som «not an entirely happy date for archives». Det henger sammen med at det da ble trukket en grense mot de aktive arkivene, de som fortsatt var i bruk i forvaltningen, og at oppmerksomheten om disse og deres juridiske og administrative betydning som en konsekvens ble redusert: «The dichotomy between administrative and historical archives was born.»²¹

Også andre steder i Europa og i land som var berørt av den franske revolusjon, ble oppmerksomheten flyttet i retning av de historiske arkivene. Idet den historiske utforskningen vant vitenskapelig troverdighet på 1800-tallet, vokste også den gjensidige avhengigheten mellom arkivarene og historikerne med utgangspunkt i historiske arkiv. Fremveksten av proveniensprinsippet og den tradisjonelle historieforskning gjorde de to tilnærmet til ett. Arkivarene utarbeidet arkivbeskrivelser som bygde på arkivmaterialets proveniens – arkivenes organisatoriske bakgrunn. Historikerne la så disse arkivbeskrivelsene til grunn for kildegranskningen og historieskrivningen.²² Slik kom depotarkivarene til å bli sett – og se seg selv – som historikernes håndlangere, «the handmaidens of historians».²³ Terry Cook (1947–2014), selv tidligere arkivar ved det canadiske nasjonalarkiv og førsteamanuensis i arkivstudier ved University of Manitoba, har beskrevet oppfatningen og uttrykket som «astonishing for its servility and its gender connotations».

Den arkivale kløft

Partnerskapet mellom arkivarer og historikere og mellom arkivfaget og historieforskningen varte til et stykke inn på siste halvdel av 1900-tallet. Det oppsto en kløft mellom de to fra 1960-årene. Den forklares gjerne med et allment vitenskapsteoretisk skifte og i enkeltstående dramatiske begivenheter på den internasjonale politiske arenaen, ved siden av endringer i de to profesjonenes utsyn eller prioriteringer og faglige interesser. Snart kom også andre forhold til, som økt oppmerksomhet om arkiv og arkivenes rolle fra andre kunnskapsdisipliner, overgang til digitale arkiv og digitalisering av arbeidsprosesser. Luciana Duranti har konstatert at diplomatikken og arkivvitenskapen ble skilt fra sin eksklusive tilknytning til historievitenskapen i 1960-årene.²⁴

Historikere kom i økende grad til å se på historien som en «kritisk» disiplin for analyse av politiske strukturer og tradisjoner og av de sosiale rammene for disse tradisjonene. Det er hevdet at de dramatiske politiske begivenhetene i «det internasjonale» året 1968 bidro til dette skiftet.²⁵ Tet-offensiven i Vietnam, den sovjetiske innmarsjen i Tsjekkoslovakia og de brutale drapene på Martin Luther King jr. og Robert Kennedy førte til en allmenn vending bort fra den nasjonale historieskrivning og økt oppmerksomhet om forholdet mellom

21. Duranti 1996: 248.

22. Svendsen 2017: 138, 251 f.; Blouin & Rosenberg 2011: 21 ff.

23. Cook 2006: 170; Cook 2009: 506.

24. Duranti 1998: 29.

25. Iggers 1988: 270; Blouin & Rosenberg 2013: 85 ff.; jf. AHR Forum 2009a og 2009b.

kunnskap og makt, hvordan kunnskap skjules og avdekkes i arkiv og hvordan kunnskap blir brukt. Den språklige og kulturelle vendingen i historievitenskapen fra 1970-årene førte videre til økt oppmerksomhet om spørsmål som hvordan språklige og kulturelle praksiser i seg selv blir avgjørende elementer i historisk endring.

Utgivelsen av Jacques Derridas (1930–2004) *Mal d'archive* innledet en ny og sterk interesse for arkiv som fenomen og da særlig med vekt på forståelsen av arkiv som kulturelle og sosiale artefakter. Boken kom på fransk i 1995 og i engelsk versjon året etter.²⁶ Utgivelsen ble fulgt av flere forskningsrettede og flerdisiplinære studier, seminarer, konferanser og artikler frem mot århundreskiftet.²⁷ Denne nye interessen for arkiv, nå fra andre vitenskaper, og der «arkiv» gis en videre forståelse enn tidligere, er også kalt den nye arkivale vending. Fokuset er her rettet mot arkiv som fenomen og selvstendig vitenskap.²⁸

Historieprofessorene Francis X. Blouin jr. og William G. Rosenberg ved University of Michigan har påpekt det bemerkelsesverdige i at arkiv i alle disse studiene ble sett som sentralt for hvordan historikere og andre forstår fortiden, men at arkivarene samtidig selv var fraværende i debatten. Kunnskapene til dem som arbeider i arkivene, og som forstår de komplekse prosessene som er involvert i arkivdanning, arkivbevaring og tilgjengeliggjøring, og hvordan arkiv faktisk fungerer, syntes marginalisert. Det samme, fortsetter Blouin og Rosenberg, gjaldt også historikernes egen deltagelse i arkivarenes diskurs fra 1980-tallet og ut århundret. De var stort sett fraværende i debatten om bevaringsvurdering, *appraisal*, av arkiv, og de viste generelt liten interesse for hva som skjer i arkiv også når det skapes i samtiden. For Blouin og Rosenberg utgjør de to yrkesgruppene fravær fra viktige og fornyende debatter i de ulike fagmiljøer den arkivale kløftens disiplinrettede og kulturelle side.²⁹

Arkivprosesser: Bevaringsvurdering og dokumentasjonsforvaltning

Diskusjonen rundt bevaringsvurdering av arkiv var kanskje det faglige spørsmålet som sterkest markerte den nye teoretiske interessen innenfor arkivvitenskapen i de siste tiårene av forrige århundre. Det gjaldt spørsmålet om hva som skal bevares av dagens arkiv for «all fremtid», og ikke minst hvem som skal bestemme hva som skal bevares – arkivarer, historikere og andre forskere, journalister, interesserte borgere og brukergrupper? Bakgrunnen for debattene var det stadig tilbakevendende «mengdeproblemet», nå i kombinasjon med den massive økningen i digitale arkiv, og den postmoderne erkjennelsen av at arkiv bare gir et konstruert utsnitt av en virkelighet.³⁰

Denne erkjennelsen finner vi uttrykt i tittelen på en bok som professor ved University of Pittsburgh Richard J. Cox utga i 2004: *No Innocent deposits. Forming Archives by Rethinking Appraisal*. I bokens innledning gjengir Cox en samtale med en student på et kurs i bevaringsvurdering av arkiv. Studenten hadde diskutert temaet med en historiker som drev forskning i et lokalt arkiv. Historikeren hadde «expressed outrage that someone, especially an archivist, had selected the records residing in the archives». Cox kommenterer:

We might ask, with incredulity, just how the historian thought the historical records had been accumulated. We might also wonder why the historian would be surprised [...]. Can one really

26. Derrida 1995 og 1996.

27. Jf. bl.a. *History of the Human Sciences*, 11(4) og 12(2), fra henholdsvis november 1998 og mars 1999.

28. Ketelaar 2017: 228.

29. Blouin & Rosenberg 2011: 140.

30. Jf. Cox & Wallace 2002: 7 og Cox 2011: 247 ff.

be prepared to be a historian, becoming efficient in historical research methods, without understanding something about the nature of records, record-keeping systems and the formation of archives? I wouldn't think so, but apparently a gap persists, both in the preparation of historians, and in the mutual understanding between historians and archivists.³¹

Cox' spørsmål var også et poeng for Terry Cook, som hevdet at historikernes manglende interesse for hva som skjer i arkivene, førte til misforståelser mellom de to faggruppene.³²

Spørsmålet om historikernes manglende interesse for arkivdanningen gjaldt altså hvordan arkiv forvaltes før det avleveres til depot i en arkivinstusjon. I dag går gjerne denne funksjonen under betegnelsen dokumentasjonsforvaltning. Betegnelsen viser til arbeidet med å sikre og bevare og gjenbruke dokumentasjon i virksomhetene. Navneendringen fra «arkivdanning» til «dokumentasjonsforvaltning» har også bakgrunn i en kontinuum-basert forståelse som erstatter den såkalte livssyklusmodellen for arkiv.³³

Oppfatningen til grunn for livssyklusmodellen – at arkivmaterialet beveger seg gjennom en «kjede» av tilstander og endrer verdi underveis – finner vi i nordisk og øvrig europeisk arkivdebatt fra midten av 1800-tallet og utover.³⁴ Så langt vi vet, var det imidlertid først i det nye amerikanske National Archives, etablert i 1934, at det vokste frem et mer systematisert og teoretisk sett av oppfatninger om at arkivmaterialet har et «liv» og en «biografi» som også kan gis grafisk fremstilling i retning av en livssyklusmodell.³⁵ Livssyklusmodellen ble oppfanget i flere vest-europeiske land etter annen verdenskrig, og kom snart til å utgjøre en teoretisk ramme for organisering og ansvarsdeling også i det norske arkivlandskapet.³⁶

Livssyklusmodellen definerte en retning og et mål for arkivene fra det øyeblikket de ble skapt; de skulle til arkivinstusjon og oppbevares der for forskningsformål, etter at de hadde tjent sin hensikt der de var blitt skapt. Det er ikke uten grunn hevdet at denne måten å forstå arkiv på, bidro til å svekke oppmerksomheten om arkivenes betydning som dokumentasjonsgrunnlag for virksomhetene selv og at også oppfølgingen av arkivdanningen ble svakere enn nødvendig, både fra organenes egen side og fra tilsynsmyndighetenes side. Det er også noe av dette som var poenget i Durantis beskrivelse av 24. juli 1794 som en ikke videre lykkelig dag for arkiv – den dagen dikotomien mellom arkiv i danning og i depot ble innført.

Kontinuum-forståelsen av arkiv brøt igjennom i australsk arkivteori i 1990-årene. Den er nært forbundet med det postmoderne skiftet.³⁷ I denne oppfatningsmåten ses arkivet som gjenstand for kontinuerlig tolkning og re-tolkning. Det stopper aldri å endres, og det er aldri «nøytralt». Arkivene og arkivarene i dokumentasjonsforvaltningen og i arkivinstusjonene anses å ha flere og videre funksjoner og spille en mer aktiv og selvstendig rolle i arkiv og samfunn – i motsetning til oppfatningsmåten den norske riksarkivaren ga uttrykk for i diskusjonen om arkivformidling i 2004.

31. Cox 2004: 8.

32. Cook 2009: 498 f.

33. Jf. Tough 2006.

34. Jf. Svendsen 2017: 149, 375.

35. Brooks 1940: 223: «[...] life history of a given body of documents [...]». Jf. Jenssen 2018: 12.

36. Jf. Svendsen 2017: 375; jf. Kulturdepartementet 2012: 25, 97.

37. Jf. Upward 2005 og 2017; McKemmish 2017.

Arkiv i undervisning og forskning

Et av de viktigste uttrykkene for fremveksten og selvstendigjørelsen av arkivvitenskap er utviklingen av fagområdet som disiplin ved universitet og høyskoler fra ca. 1980 og til i dag. Perioden ble innledet av at den første selvstendige mastergrad i *Archival Studies* på det nordamerikanske kontinent ble opprettet ved University of British Columbia i 1981 med professorene Terry Eastwood og etter hvert Luciana Duranti som forgrunnsfigurer.³⁸ Tilbudet ble utvidet med et doktorprogram i 2003. I 1986 ble to masterprogrammer i *Archives and Records Management* etablert ved amerikanske universiteter.³⁹ I den andre ytterkanten av perioden ble et masterprogram *Arkiv og dokumentasjonsforvaltning* etablert ved NTNU i Trondheim i 2019 for oppstart i 2020.⁴⁰

Professor i arkivvitenskap ved Universitetet i Amsterdam, Theo Thomassen, har konstatert at arkivfaglig tenkning og forskning fra 1980-årene vokste

[...] to the point of establishing in academia its own educational infrastructure consisting of bachelor's, master's and doctoral degree programs, placing archival research firmly among university research programs [...]. As a consequence, archival science has developed into a distinct scientific discipline [...].⁴¹

Et annet trekk ved den samme selvstendigjørelsen av arkivvitenskapen er etableringen av vitenskapelige tidsskrift. Særlig gjennom *Archival Science* fra 2001 fikk fagområdet et mer rendyrket internasjonalt tidsskrift som også hadde uttalte vitenskapelige ambisjoner og mål.⁴²

Paradigmeskifter

Forståelsen av arkivvitenskapen som en selvstendig disiplin løsrevet fra historievitenskapen skaper spørsmål om den vitenskapshistoriske utvikling – forholdet til andre vitenskaper og forholdet til grunnlagsteori og metodologi, og om arten av de endringer som nettopp har skapt denne selvforståelsen som et eget kunnskapsområde og selvstendig vitenskapelig disiplin.

Det er kanskje ikke egnet til å overraske at arkivvitenskapen på mange vis levde i «splendid isolation» fra de mer allmenne diskurser gjennom det meste av 1900-tallet innen vitenskapsteori og -filosofi og også historieteori og -filosofi – i hvert fall tilsynelatende. Med det mener vi at det er lite en finner av vitenskapsteoretiske posisjoneringer og utsagn i det hele i arbeid av arkivteoretisk art før 1980-tallet. Når for eksempel Hilary Jenkinson løfter frem og bidrar til å definere arkiv som akademisk disiplin og vitenskap i sitt arbeid fra 1922, gjør han det i det stille og på britisk commonsensisk vis, og uten eksplisitt diskusjon. Det er først med den såkalte «ny-jenkinsonismen» og særlig Luciana Durantis arbeid fra de siste tiårene av århundret en finner Jenkinsons «program» i en mer helhetlig og eksplisitt teoretisk ramme. Det er også på dette tidspunktet forståelsen om paradigmeskifter i arkivvitenskapen oppstår.

Et paradigme er generelt et sett med problemløsninger som blir akseptert som forbilledlige for lignende problemer innen samme vitenskap, og som derved skaper en vitenskapelig tradisjon. Begrepet paradigmeskifte er nært forbundet med Thomas Kuhns arbeid fra 1962,

38. Eso & Keirstad 1989: 104; Duranti 1998: 7 f.

39. Jf. Marthinsen 2012: 125 f., 128.

40. NTNU 2019.

41. Thomassen 2015: 86.

42. Horsman, Ketelaar & Thomassen 2001: 1 f.

The Structure of Scientific Revolutions. Kuhn talte ikke bare om de store vitenskapelige revolusjonene forbundet med Copernicus, Newton, Darwin og Einstein som paradigmeskifter. Han så også for seg mindre endringer i små forskersamfunn, kanskje med så få medlemmer som 25 og under.⁴³

Overgangen fra pertinens- til proveniens-basert arkivforståelse på slutten av 1800-tallet kan ses som et paradigmeskifte med avgrenset omfang. Pertinensprinsippet oppsto i møtet med ordningen av spredte middelalderdokumenter og kommuniserte med universalhistoriske forståelsesrammer. Dokumentene viste da ikke til noe ut over seg selv og sin informasjon og det som kunne avledes gjennom deres fysiske kvaliteter, som form, materiale og skrift. Paradigmet som slik bygde opp rundt pertinensprinsippet, fremstår som førmoderne.

Paradigmet som har dominert i vår tid, og som er basert på proveniensprinsippet, representerte på den annen side det moderne. Proveniensprinsippet var også en reaksjon på de nye nasjonalstatenes fremvekst og dokumentproduksjon. Det korresponderte med positivistisk historieskrivning og viste gjennom rekkefølge og fysisk orden til noe ut over seg selv. Og dette «noe» – virksomhets- og organisasjonsstrukturer og arkivenes orden – ble dessuten ansett å være stabilt. Arkivet ble en passiv refleksjon av og «mødding» fra det administrasjonsorganet som hadde skapt det.

Spørsmålet om paradigmeskifte i arkivvitenskapen har blitt forstått på ulike måter i ulike arkivvitenskapelige forskergrupper. En er tilknyttet kontinuum-forståelsen av arkiv. Den ser arkiv som et varig aktivt system som gjennom sine mange og ulike funksjoner stadig påvirker samfunn og dets borgere. En av talsmennene for denne retningen har vært David Bearman, en førende kraft i arbeidet fra 1980- og -90-årene med å utvikle metoder for å bevare elektroniske arkiv.⁴⁴ En talsmann for den andre var Terry Cook. Han var mer opptatt av å forstå arkiv som samfunnsfenomen og så paradigmeskiftet som et brudd med det positivistiske grunnlaget for arkivvitenskapen.⁴⁵

Cook diskuterte forholdet mellom arkivvitenskapen og postmodernismen i flere arbeid frem til sin død i 2014. Det fremkom at postmodernismen for ham var et stadium på veien, en retning og tankestrømning, som kom som tillegg til eller utenpå andre faktorer som igjen også påvirket arkivvitenskapen. Postmodernismen bidro, skrev han i 2001, til å etablere «watchwords» som «[p]rocess rather than product, becoming rather than being, dynamic rather than static, context rather than text, reflecting time and place rather than universal absolutes». Målet var å skape et nytt paradigme som bygde på alle disse begrepene.⁴⁶

I et arbeid fra 2013 oppdaterte Cook sin programmatisk beskrivelse:

The archivist has been transformed, accordingly, from passive curator to active appraiser to societal mediator to community facilitator. The focus of archival thinking has moved from evidence to memory to identity and community, as the broader intellectual currents have changed from premodern to modern to postmodern to contemporary.⁴⁷

Det Cook så som et nytt paradigme, ble et forsøk på å etablere en altomfattende teoretisk posisjon. Behovet oppsto ved at den gamle diskusjon ikke lenger var dekkende for virkeligheten man så rundt seg. Det nye paradigmet var ikke i seg selv det som sprengte det gamle. Tvert imot var det et svar på at det gamle allerede var gått i oppløsning.

43. Wise 2016: 32 f., 37.

44. Jf. Bearman 1994.

45. Jf. Valderhaug 2011: 58–71.

46. Cook 2001: 3.

47. Cook 2013: 95.

Bakgrunnen for mye av den klassiske arkivteorien lå i det administrative behovet for å opprettholde eller skape fysisk og intellektuell kontroll over arkivene, som stadig økte i omfang. Utfordringene representerte anomalier som oppsto i kjølvannet av sosioøkonomiske endringer. De var generert av andre og tredje bølge av industrialisering i kombinasjon med to verdenskriger og med en stadig økende byråkratisk kompleksitet og teknologisk og vitenskapelig evolusjon. I det klassiske positivistiske arkivparadigmet var arkivaren blitt forstått som en passiv vokter av arkivene og historikernes nære samarbeidspartner på innsiden. Dette paradigmet og denne forståelsen av arkivarene ble svekket i møte med den moderne massearkivdanningen og nye administrasjons- og arbeidsteknikker, nye kontorteknologier og effektivisering.⁴⁸ En ny forståelse av arkivaren som en selvbevisst og selvstendig skapende aktør med en aktiv rolle i utnyttelsen av arkivene som samfunnsressurs vokste frem.

I situasjonen som oppsto i kjølvannet av introduksjonen av ny kontorteknologi, ble arkivmedarbeidere i arkivskapende virksomheter sammen med arkivmyndigheten ved de nasjonale riksarkivene tvunget til å gripe mer direkte inn i selve arkivdanningen. Det gjaldt faglige og praktiske spørsmål rundt bruken av arkiv, og det gjaldt utvalgsprosessen av hva som skal bevares og hvorfor. I Norge kan en i en viss grad følge utviklingen fra slutten av 1800-tallet som en eskalerende prosess for å sikre økt kontroll med de offentlige arkivene fra arkivmyndighetens side.⁴⁹ Utfordringene lot imidlertid bare til å vokse. Mengden materiale og tilknyttede prosesser, rutiner og aktører bare økte i mengde og kompleksitet. «One new question in Archive Science», som Jenkinson beskrev det i 1922, var hvordan man kunne kontrollere arkivdanningen og redusere bestanden *uten* å øve vold på arkivenes preg av nøytralitet («impartiality») og autenticitet.⁵⁰ Utfordringene førte ikke i seg selv til at det ble etablert et nytt og alternativt arkivparadigme.

Konklusjon

Historie- og arkivvitenskapenes fremvekst og deres idémessige tilnærming og interessemessige sammenfall på 1800- og første del av 1900-tallet er vel kjent og godt beskrevet. Kløften som derimot oppsto mellom disiplinene under inntrykket av de kraftige endringene i samfunnsliv, politikk og vitenskap særlig fra siste del av 1960-årene, er gjerne mindre påaktet, og det trolig i fagmiljøer og yrkesgrupper på begge sider av kløften. Begge gruppene ble innfanget av nye problemstillinger og nye tenke- og forklaringsmåter som bidro til at de orienterte seg i hver sine retninger. I arkivvitenskapen økte vekten på arkivdanningen og nye tilnærminger til bevaringsvurdering, parallelt med at man måtte takle den økende mengden elektroniske arkiv. Det postmoderne tankegodset slo inn i arkivvitenskapen og la sammen med påvirkning fra andre disipliner grunnlaget for nye modeller for å forstå og håndtere arkiv. De tydeliggjorde at arkivene ikke er statiske objekter i arkivdepotene eller arkivinstitusjonene, men i bruk hele tiden, med stadig tilføring av ny mening. Arkivene er ikke nøytrale, men uttrykk for stemmer og dermed makt. Og arkivaren er ikke lenger først og fremst en passiv vokter og beskytter («guardian and keeper»), men en aktiv tilrettelegger og formidler («facilitator and agent»). Sammen leder disse faktorene til et paradigmeskifte som trolig er større, eller mer altomfattende, enn skiftet fra pertinens til proveniens.

48. Aurbakken 1999: 7 ff.

49. Jf. Jensen 2018.

50. Jenkinson 1922: 21.

Gjennom endringene som vi har beskrevet, kom internasjonal arkivvitenskap i nærere og mer direkte kontakt med utviklingen innen allmenn vitenskapsteori og -filosofi. På et overordnet nivå blir nok dette også stående som det trolig viktigste bidraget fra rekken av originale og produktive arkivtenkere fra 1980-årene og i hvert fall en generasjon frem i tid – som Terry Cook, David Bearman og Richard J. Cox: Gjennomslaget for en faglig og vitenskapelig fornyelse og et allment løft av arkivvitenskapen gjennom påkoblingen til den mer grunnleggende vitenskapsteoretiske diskursen og til postmodernismen.

Nå var det i deler av det amerikanske arkivmiljøet også skepsis til de postmoderne synsmåtene. De hadde bakgrunn i et tradisjonelt og positivistisk syn på arkiv og arkivteori,⁵¹ og for noen kom i det hele også en allmenn fremmedgjøring i forholdet til teori og vitenskap på arkivfeltet generelt.⁵² Kritikken av postmodernismen i amerikansk arkivdebatt kom likevel til å stilne utover på 2000-tallet.

For Norges del og i Riksarkivets ledelse ble postmodernismen neppe fullt ut forstått eller akseptert.⁵³ Postmoderne innsikter som var knyttet til formidling og fornyelsen av arkivarrollen, ble like fullt innfanget i arkivmiljøer utenfor Riksarkivet, som også Riksarkivarens utspill mot arkivformidling i 2004 bar vitnesbyrd om. Det skal også sies at Herstads etterfølger som riksarkivar, Ivar Fønnes (riksarkivar 2006–2014), endret formidlingspolitikken, men vel uten å forankre denne eksplisitt i mer grunnleggende kontinuum-rettede oppfatningsmåter.⁵⁴

Paradigmeskiftet innenfor arkivvitenskapen er en pågående prosess som har den postmoderne vendingen og den teknologiske utviklingen som utgangspunkt. De endringene som allerede har funnet sted – forståelsen av arkiv som uttrykk for makt, arkivarbeidernes redefinerte posisjon og oppgaver, de endrede forutsetningene for arkivdanning eller dokumentasjonsforvaltning og lagring av informasjon – har bidratt til å skille arkiv fra historiefaget. Endringene gjør arkivvitenskapen til et selvstendig samfunnsvitenskapelig fag i betydningen at man er opptatt av menneskelig samhandling på alle nivåer, fra enkeltindividers samhandling og til institusjonelle forhold og hvordan samfunn organiseres og ledes politisk, sosialt og økonomisk.

Takk til stipendiatene Torun S. Soknes og Cecilie M.L. Laursen i forskningsgruppen Digital Records Management Research Group (DIRMA), NTNU-ILU, for diskusjoner og innspill til artikkelens temaer.

51. Jf. Henry 1998. Jf. også diskusjonen mellom Eastwood og Cook, se Eastwood 1993 og Cook 1994.

52. Roberts 1994: 111 f.

53. Jf. kritikken i Kolsrud 1997 og Kolsrud 1998, også republisert i Riksarkivaren 2011.

54. Svendsen 2017: 431 f.

Litteratur

- AHR Forum. (2009a). The International 1968, Introduction. *The American Historical Review*, 114(1), 42–44. <https://doi.org/10.1086/ahr.114.1.42>
- AHR Forum. (2009b). The International 1968, Introduction. *The American Historical Review*, 114(2), 329–330. <https://doi.org/10.1086/ahr.114.2.329>
- Aurbakken, E. (1999). *Fra hullkort til PC. Glimt fra databehandlingens historie i Statistisk sentralbyrå*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Bearman, D. (1994). *Electronic Evidence. Strategies for Managing Records in Contemporary Organizations*. Pittsburgh, PA: Archives & Museum Informatics.
- Blouin Jr., F.X., & Rosenberg, W.G. (2011/2013). *Processing the past. Contesting authority in history and the archives*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199740543.001.0001>
- Brooks, P.C. (1940). The selection of records for preservation. *The American Archivist*, 3(4), 221–234.
- Cook, T. (1994) 'Another Brick In The Wall': Terry Eastwood's Masonry and Archival Walls, History, and Archival Appraisal. *Archivaria*, 37, 96–103.
- Cook, T. (2001). Archival Science and Postmodernism. New Formulations for old Concepts. *Archival Science*, 1, 3–24. <https://doi.org/10.1007/bf02435636>
- Cook, T. (2006). Remembering the Future. Appraisal of Records and the Role of Archives in Constructing Social Memory. I F.X. Blouin Jr. & W.G. Rosenberg (red.), *Archives, Documentation and Institutions of Social memory. Essays from the Sawyer Seminar* (s. 169–181). Ann Arbor, MI: University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.93171>
- Cook, T. (2009). The Archive(s) Is a Foreign Country. Historians, Archivists and the Changing Archival Landscape. *The Canadian Historical Review*, 90(3), 497–534. <https://doi.org/10.1353/can.0.0194>
- Cook, T. (2011). The Archive(s) Is a Foreign Country: Historians, Archivists and the Changing Archival Landscape. *The American Archivist*, 74(2), 600–632. <https://doi.org/10.17723/aarc.74.2.xm04573740262424>
- Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community. Four shifting archival paradigms. *Archival Science*, 13(2–3), 95–120. <https://doi.org/10.1007/s10502-012-9180-7>
- Cox, R.J., & Wallace, D. (2002). Introduction. I R.J. Cox & D. Wallace (red.), *Archives and the Public Good. Accountability and Records in Modern Society* (s. 1–18). Westport/London: Quorum Books.
- Cox, R.J. (2004). *No Innocent Deposits. Forming Archives by Rethinking Appraisal*. Lanham/Oxford: Scarecrow Press.
- Cox, R.J. (2011). *Archival Anxiety and the Vocational Calling*. Duluth, MN: Litwin Books.
- Cunningham, A. (2005). Archival Institutions. I S. McKemmish, M. Piggott, B. Reed & F. Upward (red.), *Archives. Recordkeeping in Society* (s. 21–50). Wagga Wagga, New South Wales: Centre for Information Studies. <https://doi.org/10.1016/b978-1-876938-84-0.50002-0>
- Derrida, J. (1995). *Mal d'archive. Une impression freudienne*. Paris: Éditions Galilée.
- Derrida, J. (1996). *Archive fever. A freudian impression*. Chicago: University of Chicago Press.
- Duchemin, M. (1983). Theoretical Principles and Practical Problems of Respect des Fonds in Archival Science. *Archivaria*, 16, 64–82.
- Duchemin, M. (1992). The History of European Archives and the Development of the Archival Profession in Europe. *American Archivist*, 55(1), 14–25. <https://doi.org/10.17723/aarc.55.1.k17n44g856577888>
- Duranti, L. (1994). The Concept of Appraisal and Archival Theory. *American Archivist*, 57(2), 328–344. <https://doi.org/10.17723/aarc.57.2.pu548273j5j1p816>
- Duranti, L. (1996). Archives as a Place. *Archives and Manuscripts*, 24(2), 242–255.

- Duranti, L. (1998). *Diplomatics. New uses for an old Science*. Lanham: Scarecrow.
- Eastwood, T. (1993). Nailing a little Jelly to the Wall of Archival Studies. *Archivaria*, 35, 232–252.
- Eskildsen, K.R. (2019). Leopold Von Ranke (1795–1886). Criticizing an early Modern Historian. *History of Humanities*, 4(2), 257–262. <https://doi.org/10.1086/704812>
- Eso, E., & Keirstad, R.G. (1989). A Survey of Students of the Master of Archival Studies Programme at the University of British Columbia 1981–88. *Archivaria*, 29, 104–127.
- Galloway, P. (2015). Principle of Respect for Original Order. I L. Duranti og P.C. Franks (red.), *Encyclopedia of Archival Science* (s. 291–294). London: Rowman & Littlefield.
- Henry, L. (1998). Schellenberg in Cyberspace. *The American Archivist*, 61(2), 309–327. <https://doi.org/10.17723/aarc.61.2.f493110467x38701>
- Herstad, J. (2004, 14. april). Arkivaren som historieforteller. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/arkivaren-som-historieforteller/65958817>
- Horsman, P. (1994). Taming the Elephant. An Orthodox Approach to the Principle of Provenance. I K. Abukhanfusa & J. Sydbeck (red.), *Report from the First Stockholm Conference on Archival Theory and the Principle of Provenance 2.-3. September 1993* (s. 51–63). Stockholm: Swedish National Archives.
- Horsman, P., Ketelaar, E., & Thomassen, T. (2001). Presenting archival science. *Archival Science. International Journal on Recorded Information*, 1, 1–2. <https://doi.org/10.1007/bf02435635>
- Iggers, G.G. (1988 [1968]). *The German Conception of History. The National Tradition of Historical Thought from Herder to the Present* (rev. utg.). Hanover, NH: Wesleyan University Press.
- Jenkinson, H. (1922). *A Manual of Archive Administration*. Oxford: Clarendon.
- Jenssen, L.C. (2018). Et verk i vekst og fall. Forholdet mellom arkivbevaring og ansvaret for forvaltningens arkivdanning som arbeidsfelt i Arkivverket. *Norsk Arkivforum*, 24, 11–32.
- Ketelaar, E. (2017). Archival Turns and Returns. Studies of the Archive. I A.J. Gilliland, S. McKemmish & A.J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (s. 228–268). Clayton: Monash University Publishing. https://doi.org/10.26530/oapen_628143
- Kolsrud, O. (1997). Betragtninger omkring Terry Cooks innlegg på ICA-kongressen i Beijing i 1996. *Arkivposten*, 27(1), 41–50.
- Kolsrud, O. (1998). Developments in archival theory. I A. Kent & C.M. Hall (red.), *Encyclopedia of Library and Information Science: Vol. 61, Suppl. 24* (s. 91–109). New York: Dekker.
- Kulturdepartementet. (2012). *Arkiv* (Meld. St. 7 (2012–2013)).
- Marthinsen, J.H. (2012). *Arkivteori – en innføring* (Riksarkivaren Skriftserie 36). Oslo: Riksarkivaren.
- McKemmish, S. (2017). Recordkeeping in the Continuum. I A.J. Gilliland, S. McKemmish & A.J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (s. 122–160). Clayton: Monash University Publishing. https://doi.org/10.26530/oapen_628143
- Muller, S., Feith, J.A., & Fruin R. (1898). *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven. Ontworpen in opdracht van de Vereeniging van Archivarissen in Nederland*. Groningen: Erven B. van der Kamp.
- Muller, S., Feith, J.A., & Fruin R. (2003). *Manual for the Arrangement and Description of Archives* (3. utg.). Chicago: Society of American Archivists.
- Nesmith, T. (2015). Principle of Provenance. I L. Duranti og P.C. Franks (red.), *Encyclopedia of Archival Science* (s. 284–288). London: Rowman & Littlefield.
- NTNU. (2019). Masterprogram i arkiv og dokumentasjonsforvaltning, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, <https://www.ntnu.no/studier/mad>, lest 27.12.2019.
- Posner, E. (1940). Some Aspects of Archival Development since the French Revolution. *American Archivist*, 3(3), 159–172. <https://doi.org/10.17723/aarc.3.3.q64h3343h663402j>
- Riksarkivaren. (2011). *En arkivpenn som har satt spor. Artikler av Ole Kolsrud* (Riksarkivaren Skriftserie 35). Oslo: Riksarkivaren.

- Roberts, J.W. (1994). Practice Makes Perfect, Theory Makes Theorists. *Archivaria*, 37, 111–121.
- Sandberg, P.Ø. (1987). *Statsarkivar Fredrik Scheels dagbok*. Hamar: Hamar Arbeiderblads trykkeri.
- Sandmo, E. (2015). *Tid for historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Svendsen, Å. (2017) *Arkivet. En beretning om det norske riksarkivet 1817–2017*. Oslo: Forlaget Press.
- Taylor, I. (2015). Principle of Pertinence. I L. Duranti og P.C. Franks (red.), *Encyclopedia of Archival Science* (s. 281–284). London: Rowman & Littlefield.
- Thomassen, T. (2015). Archival Science. I L. Duranti og P.C. Franks (red.), *Encyclopedia of Archival Science* (s. 84–86). London: Rowman & Littlefield.
- Tough, A. (2006). Records and the transition to the digital. I M. Moss og A. Tough (red.), *Record Keeping in a Hybrid Environment. Managing the creation, use, preservation and disposal of unpublished information objects in contexts* (s. 1–25). Oxford: Chandos. <https://doi.org/10.1016/b978-1-84334-142-0.50001-3>
- Upward, F. (2005). The Records Continuum. I S. McKemmish, M. Piggott, B. Reed & F. Upward (red.), *Archives. Recordkeeping in Society* (s. 197–222). Wagga Wagga, New South Wales: Centre for Information Studies. <https://doi.org/10.1016/b978-1-876938-84-0.50008-1>
- Upward, F. (2017). The Archival Multiverse and Eddies in the Spacetime Continuum. I A.J. Gilliland, S. McKemmish & A. J. Lau (red.), *Research in the Archival Multiverse* (s. 198–227). Clayton: Monash University Publishing. https://doi.org/10.26530/oapen_628143
- Valderhaug, G. (2007, 11. desember). Arkivformidling og arkivets samfunnsrolle. Hentet fra <https://depotdrenge.wordpress.com/2007/12/11/arkivformidling-og-arkivets-samfunnsrolle>
- Valderhaug, G. (2011) *Fotnote eller tekst? Arkiv og arkivarar i det 21. hundreåret*. Oslo: ABM-Media.
- Veimo, M. (2018, 13. desember). Arkivverket i radikal omstilling: – Strategi og ledelse må være to sider av samme sak. Hentet fra <https://hrnorge.no/aktuelt/arkivverket-i-radikal-omstilling-strategi-og-ledelse-ma-vaere-to-sider-av-samme-sak>
- Wise, M.N. (2016) A Smoker's Paradigm. I R.J. Richards & L. Daston (red.), *Kuhn's Structure of Scientific Revolutions at Fifty: Reflections on a Science Classic* (s. 31–41). Chicago: University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226317175.003.0002>
- Zhang, J. (2015). Principle of Respect des Fonds. I L. Duranti & P.C. Franks (red.), *Encyclopedia of Archival Science* (s. 288–291). London: Rowman & Littlefield.